

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 755 (23.12.2015).
755 Journal of Education, Health and Sport eISSN 2391-8306 7

© The Author (s) 2016;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland

Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.

Received: 03.12.2016. Revised 12.12.2016. Accepted: 30.12.2016.

Wybrane wykroczenia przeciwko zabytkom Selected misdemeanors against monuments

Agata Klimczyk

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Streszczenie

Celem pracy jest wskazanie wybranych wykroczeń przeciwko zabytkom.

Autorka pracy wykorzystała metodę analityczną-prawną oraz przegląd piśmiennictwa. Poruszono m. in. kwestie w jakich przypadkach następuje wykroczenie, w jakim czasie musi nastąpić, jakie można przedsięwziąć środki aby jemu zapobiec. Zwrócono uwagę na rolę Wojewódzkiego Konserwatora Ochrony Zabytków oraz ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Summary

The aim of the work is to present selected aspects misdemeanors against monuments and the possibility of counteracting them. The author has used: the method of legal analysis and literature study. I was moved, among others issues in which cases occur misconduct, when and what measures can be taken to prevent it. The aim of this paper is to present the matter directly. Attention also was paid to the role The Provincial Monuments Conservator and the Minister of Culture and National Heritage.

Słowa kluczowe: wykroczenia, zabytki, Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Keywords: Misdemeanors, monuments, The Act on the protection and care of monuments

Wstęp

Do prawidłowego zrozumienia działania wymiaru sprawiedliwości w związku z ochroną zabytków nieodzowne jest przypomnienie, czym jest wykroczenie przeciwko dobrom kultury i jak jest penalizowane?

- Wykroczenie jest czynem społecznie szkodliwym, zabronionym i regulowanym w Ustawie z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń. Czyn ten jest o mniejszej szkodliwości, dlatego nie zalicza się go do przestępstwa.

Czym jest zabytek?

- Jest nieruchomością lub rzeczą ruchomą, jej częścią składową lub zespołem, który jest dziełem człowieka lub związanym z jego działalnością, stanowi także świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, będącego ważnym artefaktem dla społeczeństwa ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.¹

Jak odróżnić zabytek od dobra kultury?

- Tym, że zabytki podlegają określonej, sformalizowanej ochronie, podczas gdy to nie obejmuje dóbr kultury, jeśli ich zabytkowy charakter nie jest oczywisty.²

Odpowiedzialność sprawcy za wykroczenie przeciwko zabytkom, wedle art. 1 Kodeksu wykroczeń, następuje gdy popełnił on czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, czy też grzywny do 5000 złotych lub nagany.³ Zatem zgodnie z powyższym przepisem nie popełnia wykroczenia sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu.⁴

Co do kwestii miejsca obowiązywania przepisów niniejszej ustawy, to odpowiedzialności podlega ten kto popełnił wykroczenie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ale także na polskim statku wodnym i powietrznym.⁵ Jeśli wykroczenie przeciw dobrom kultury zostało popełnione za granicą, to zachodzi ono tylko wtedy, gdy przepis szczególnie przewiduje taką odpowiedzialność.⁶

¹Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U.2003 Nr 162 poz. 1568 art. 3.

²J. Pruszyński, *Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna*, t. I, Kraków 2001, s. 109.

³Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, Dz.U.1971 Nr 12 poz. 114, art. 1§1.

⁴*Ibidem*, art. 1§2.

⁵*Ibidem*, art. 3§1.

⁶*Ibidem*, art. 3§2.

Wykroczenie uważa się za popełnione w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany.⁷ Wykroczenie można popełnić umyślnie (zamiar popełnienia czynu - chęć, godzenie się na możliwość popełnienia) i nieumyślnie (art 5-6 k.w.) np. naruszenie reguł ostrożności, które objawia się w przewidywaniu lub możliwości przewidzenia popełnienia wykroczenia.⁸ Jeżeli naruszenie jest czynem mniejszej szkodliwości i osoba, na której ciążył obowiązek zapewnienia warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytku, jego utrzymanie, zapobieżenie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek na wartości zabytków, kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytku (art. 4 u.o.z.o.z.), nie dopełniła tego obowiązku może zostać nałożona na nią kara aresztu, ograniczenia wolności, bądź grzywny. Opieka właściciela lub posiadacza nad zabytkiem polega w szczególności na: prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich, robot budowlanych przy zabytku; zabezpieczeniu i utrzymaniu w jak najlepszym stanie (art. 5 u.o.z.o.z.).

Na gruncie prawa wykroczeń nieznaczna społeczna szkodliwość czynu z samej swojej natury sprawia, że materialna bezprawność czynu oraz winy różni się w nieznacznym stopniu.⁹ Nieświadomość kwestii dotyczącej obarczenia karą za popełnienie czynu nie wyłącza odpowiedzialności, chyba że była usprawiedliwiona (art. 7§1 k.w.). Wykroczenie umyślnie nie następuje, jeżeli zostało popełnione na skutek błędu co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego (art. 7§2 k.w.). Wykroczeniem jest niezabezpieczenie zabytku w należyty sposób przed uszkodzeniem, zniszczeniem, zaginięciem lub kradzieżą. Karą jest areszt, ograniczenie wolności albo grzywna oraz możliwość orzeczenia nawiązki do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel związany z opieką nad zabytkami (art. 110 u.o.z.o.z.).

Przedsięwzięcie odpowiednich działań w celu zapobieżenia zjawisku nielegalnych wykopalisk i późniejszemu handlowi zabytkami staje się coraz większym problemem. Kodeks wykroczeń stosuje się także w przypadku poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków, także przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania (art. 111§1 u.o.z.o.z.). Powyższe odnosi się do prawa prowadzenia poszukiwań „skarbów”, wśród których nierzadko znajdują się eksponaty o wysokich walorach artystycznych i kulturowych. Ostatnio odnotowywanych jest coraz więcej takich zachowań, jednym z przypadków jest sprawa mieszkańca Łodzi, który „wzbogacił się” m. in. o ponad 80 sztuk monet z XVII, XV i

⁷ *Ibidem*, art. 4.

⁸ M. Śrubka, *Formy popełnienia przestępstwa*, Legionowo 2015, s. 12.

⁹ *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2016, <http://sip-1legalis-1pl-100bd6bj62ce0.han3.uci.umk.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi2dkmjugm2tinboobqalrtge4domjrgy4a>, dostęp z dnia 20.10.2016, [za:] M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa, *Kodeks wykroczeń*, 2009, s. 31.

XIX wieku, fragment sierpa z okresu rzymskiego.¹⁰ Oprócz aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny można orzec przepadek narzędzi i przedmiotów, które były pomocne przy popełnieniu wykroczenia, przepadek rzeczy pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z wykroczenia oraz obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego, bądź zapłaty równowartości wyrządzonej szkody (art. 111§2 u.o.z.o.z.). Zatem możliwe jest prowadzenie poszukiwań, dopiero po spełnieniu wymogów formalnych¹¹ i uzyskaniu odpowiedniego pozwolenia od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków¹², które wydawane jest w większej mierze wybranym instytucją i stowarzyszeniom. Jeśli nie nastąpi powiadomienie odpowiedniego ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków między innymi o: uszkodzeniu, kradzieży, zaginięciu, zniszczeniu, zmianie miejsca przechowywania (w terminie zawitym - nie później niż miesiąc), zmianach dotyczących stanu prawnego, przez posiadacza zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo rejestru, bądź zabytku zarejestrowanego w wojewódzkiej ewidencji zabytków, właściciel lub posiadacz podlega karze grzywny oraz możliwości nałożenia nawiazki do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami (art. 113 u.o.z.o.z.). Przepis ten ogranicza zakres przedmiotowy do zabytków o wyszczególnionych cechach¹³, czyli tych wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Pomimo obowiązujących uregulowań prawnych wskazane jest dalsze postulowanie reform umożliwiających stworzenie lepszych warunków dla ochrony zabytków, jak np. obostrzenie kar¹⁴, szerszy katalog przedmiotowy.

Nieocenioną rolę w informowaniu organów ścigania o popełnionych przestępstwach lub wykroczeniach pełni Wojewódzki Konserwator Ochrony Zabytków oraz minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego¹⁵. Mają możliwość wystąpienia na prawach strony w sprawie ochrony zabytków, dziedzictwa kulturowego, w tym zbiorów publicznych,

¹⁰ *Prowadzili nielegalne wykopalisko pod Łodzią*, naszemiasto.pl, dostęp z dnia 22.10.2016.

¹¹ B. Kurzępa, E. Kurzępa-Czopek, *Nielegalne poszukiwanie zabytków*, „Prokuratura i Prawo”, nr. 9, 2011, s. 144.

¹² Wymogi te zostały określone - zob. *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, Dz.U.2003 nr 162 poz. 1568; *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych*, Dz.U.2004 nr 150 poz. 1579.

¹³ K. Zalaśńska, K. Zeidler, *Wykład prawa ochrony zabytków*, Warszawa-Gdańsk 2015, s. 167.

¹⁴ R. Koliński, *Wojna, kryzys i nielegalny handel: lekcje z Iraku*, [w:] *Stop przestępczości przeciwko dziedzictwu*, red. Liv Rasmkjær, A. Nyhamar, A. Chabiera, M. Aniszewski, Warszawa 2011, s. 55.

¹⁵ *Przestępstwa przeciwko zabytkom - Zabytki Chorzowa - Najlepszy system nawigacji po zabytkach Chorzowa*, <http://zabytkichorzowa.eu/main/aktualnosci/idn:7.html>, dostęp z dnia 22.10.2016, 2011, [za:] K. Zeidlera, *Leksykon Prawa ochrony zabytków 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2010.

restytucji dóbr kultury w postępowaniu administracyjnym oraz na prawach oskarżyciela publicznego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia (art. 95 u.o.z.o.).

Bibliografia

1. Kurzępa B., Kurzępa-Czopek E., *Nielegalne poszukiwanie zabytków*, „Prokuratura i Prawo”, nr. 9, 2011.
2. Zalańska K., Zeidler Z., *Wykład prawa ochrony zabytków*, Warszawa-Gdańsk 2015.

3. Pruszyński J., *Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna*, t. I, Kraków 2001.
4. Śrubka M., *Formy popełnienia przestępstwa*, Legionowo 2015.
5. Koliński R., *Wojna, kryzys i nielegalny handel: lekcje z Iraku*, [w:] *Stop przestępczości przeciwko dziedzictwu*, red. Liv Ramskjær, A. Nyhamar, A. Chabiera, M. Aniszewski, Warszawa 2011.
6. *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, Dz.U.2003 Nr 162 poz. 1568.
7. *Prowadzili nielegalne wykopalisko pod Łodzią*, naszemiasto.pl, dostęp z dnia 22.10.2016.
8. *Przestępstwa przeciwko zabytkom - Zabytki Chorzowa - Najlepszy system nawigacji po zabytkach Chorzowa*, <http://zabytkichorzowa.eu/main/aktualnosci/idn:7.html>, dostęp z dnia 22.10.2016, 2011, [za:] K. Zeidlera, *Leksykon Prawa ochrony zabytków 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2010.
9. *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2016, <http://sip-1legalis-1pl-100bd6bj62ce0.han3.uci.umk.pl/documentview.seam?documentId=mjxw62zogi2dkmjugm2tinboobqxa1rtge4domjrgy4a>, dostęp z dnia 20.10.2016, [za:] M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa, *Kodeks wykroczeń*, 2009.
10. *Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń*, Dz.U.1971 Nr 12 poz. 114.